

LOUIS MACNEICE, ESTET IN PESNIK

Za pesnika je izredno pomembno, da se prebije na površje v trenutku, ki je zanj najbolj ugoden. Če je za hip prepozen, ga bodo prehiteli drugi ali pa bo moral konformirati svoj naravni habitus z najbolj nelagodnimi razmerami časa in se tako kastrirati. Res je, da pesniki ustvarijo dobo, a šele potem, ko doba ustvari pesnike. Za MacNeicea lahko rečemo, da si je izbral pravi trenutek svojega odločilnejšega koraka, vendar pa je pozneje pozabil pohiteti s časom in je tam, v tridesetih letih, kjer se je pojavil, tudi ostal. Nekoliko seveda in glede na to, da sta ga močno zasenčila njegov mladostni prijatelj Auden in pa Eliot, saj sta vse, kar je MacNeice zasejal, pohodila in posejala svoje. Pri tem je šel Auden celo tako daleč, da je pohodil svojo zgodnjo setev novi setvi na ljubo. MacNeiceu je pri vsem tem ostala tolažba, da dramatične spremembe za njegovo poezijo niso bile naravno nujne, in pa zavest, da je kvaliteta njegovega verza ostala ves čas na isti točki: verzi njegove zadnje knjige so enako dobri kot verzi prve. Njegova trdovratnost torej ni vrsta herojskega in usodno jalovega kljubovanja toku misli in dogodkov, ampak naravna pozicija, ki je MacNeice sam ni niti obžaloval niti poudarjal.

Ko se je v začetku tridesetih pojavil, je bil tudi sam že blizu tridesetih. Svojo prvo zbirko, *Slepi ognjemet*, je izdal sicer že leta 1929, vendar pa jo je sam pozneje označil za mladostno in ji v svojih kasnejših antologijah ni odmeril zavidljivega prostora. Nekako nas zmeraj zapelje, da mislimo o njem kot o pesniku tridesetih let, ko o eni izmed nog četveronoge »pošasti«, ki jo je Roy Campbell krstil Mas Spaundy (MacNeice, Spender, Auden, Day Lewis). Ta četverica je, bolj posamič kot družno, zahtevala revolucijo v državi in poeziji, »nove stilne arhitekture, spremembo srca«, kot je rekel Auden. Njihova poezija je bila družbeno angažirana in hitro se je je oprijel vzdevek »žurnalistična«. Vendar pa za MacNeicea ne moremo reči, da je docela sodil v to četverico. Drugi trije so bili levičarji, njihovi nazori resnično marksistični in Day Lewis je bil celo komunist (plačan, pravijo nekateri). MacNeice pa je v nasprotju z njimi izražal dvome in rezerviranost. V pesmi *Beseda individualista*, ki sodi med njegove zgodnje izdelke, pravi: »Jaz pa bom pobegnil s svojim psom na daljni konec Semnja« — in se tako odloča za samoto in za osebno svobodo, na skrajnem robu družbene angažiranosti, ki jo imenuje Semen. Prav značilno pa je, da se, čeprav razveljavlja vsa množična gibanja, levičarska in desničarska, vendarle zavzema za neke vrste »javno« poezijo, družbeno, razumljivo in dostopno. In takšno poezijo tudi piše. Drugi trije so, če ne optimistični, vsaj bojevit. MacNeice je pesimist in dvomi. Njegova poezija ni le bolj skeptična, ampak tudi bolj osebna, bliže klasičnemu konceptu poezije, ki si ga ni mogoče zamisliti brez določene vzvišenosti izraza in čustev. In vzvišenost je ena lastnosti MacNeiceove narave. Tudi on se hoče kot drugi trije identificirati z življenjem preprostih ljudi, vendar ne »delavcev« (zanj je ta izraz preveč politično obarvan), ampak z življenjem vsakdanjega predmestnega človeka. Seveda pa ta identifikacija nikdar ni popolna, kajti MacNeice je estetik in estetik ostaja, kamor si že bodi je usmerjena njegova akcija. Tudi življenje v Birminghamu, kjer je predaval klasične jezike, mu ni ubilo

dispozicij; vendar pa je tam, kot sam pravi, odkril vsakdanje človeštvo in samega sebe kot njegov del.

To pa je prej zelo pomembno kot nepomembno. Kajti prav to, da samega sebe ni videval kot tujca, kot človeka »zunaj« ali »nad«, je dalo njegovim verzom nadih mračne človeške slutnje o neizbežnosti zle usode. Ta pesimizem ni deklariran, ni zastava pesnikovih idej, kajti njegova poetika se zavzema za poezijo vitalnosti in energije. Ta pesimizem je naraven in predstavlja tisto plast v njegovih verzih, ki jo je mogoče imenovati poezija. V Božični eklogi, ki prav tako sodi med njegove zgodnje pesmi, pravi: »Kot paleolitski človek bomo propadli, pred novo Ledeno dobo ali Džingiskanom.« Isto občutje vesoljnega pesimizma se ponovi mnogo kasneje v pesmi naslovljeni Audenu, iz zbirke Pisma z Islanda, ki sta jo MacNeice in Auden izdala skupaj.

MacNeice je ostal zvest svoji zgodnji konceptiji; ni mu bilo treba preklicati zgodnjih pesmi, kot je to storil Auden, tudi se ni sprepobnil h krščanstvu; in kakor ni odločilnih sprememb v naravi njegove poezije, takó ni odločilnega razvoja. To seveda ne pomeni, da je prav to dejstvo usodno pomembno za kvaliteto poezije, saj je znano, da je Auden dozorel v pesnika šele potem, ko se je obrnil zoper svojo zgodnjo konceptijo, in prav takó je znano, da je Eliot dosegel svoj vrh potem, ko je našel zatočišče pod streho krščanske religije. Toda dejstvo, da je MacNeiceova poezija tako konstantna, enako izvirna v začetku in ob koncu, poudarja njeno specifičnost in podčrtuje njeno mirno, premišljeno, intelektualno komponento.

Prav zanimivo je, da so pesniki tridesetih let prav redko dosegli svoje proklamirane cilje. (Le-ti so danes, lahko bi rekli, utelešeni v poeziji Philipa Larkina in morda Kingsleya Amisa). Vodilo tridesetih let je bilo, da je treba zatreti simbolizem in zasebno oziroma učenjaško poezijo, na njeno mesto pa posvetiti javno poezijo (public poetry), javno v smislu, da naj bi bila dostopna večini ljudi, ki bi se odločili, da jo preberejo. Bila bi naj krajevna, lahkotna, »slangična«, s prisposodobami vzetimi iz sveta preproste človeka. Toda MacNeice je ostal na sredi poti, esteta, v oddaljenosti. Res je, da pogosto pobira svoj jezik s ceste, iz časnikov in gostiln, vendar pa ta plašč ne pokriva docela njegovega estetskega jedra. Njegova poezija je morda najčistejši izraz tistega, kar je imel v mislih J. M. Synge, ko je zapisal: »Poezija vzvišenosti bo zmeraj najvišja, toda ko bodo ljudje izgubili poetični občutek za vsakdanje življenje in sposobnost pisati o vsakdanjih stvareh, bo njihova poezija izgubila moč vzvišenosti, prav kakor ljudje prenehajo graditi čudovite cerkve, ko so nehali biti srečni ob gradnji trgovin.« MacNeice celo citira Syngea v svojem eseju Moderna poezija, ko pravi, da se mora pesem, preden hoče biti znova človeška, naučiti biti brutalna. MacNeice si predstavlja pesnika kot »vojaške službe sposobnega, z ljubeznijo do kramljanja, rednega bralca časopisov, ki naj mu ne bosta tuja niti usmiljenje niti smeh, ki naj ceni in razume ženske, ki naj si privošči različna medčloveška razmerja, in naj se, z dobrim znanjem ekonomije, aktivno zanima za politiko«. Značilna je tudi njegova trditev, da je »razmerje med življenjem in literaturo skoraj nemogoče analizirati, kajti življenje ni literarno, literatura pa kljub Platonu ni bistveno drugotna.«

Iz njegovih kritičnih spisov je razvidno, da ceni pesnike, katerih svet ni preveč ezoteričen. Tudi njegova poezija, čeprav je impregnirana z izobraženostjo, niha med ravni, ki bi jo Synge imenoval »vzvišenost«, in med

ravnijo, ki so jo pesniki tridesetih let imenovali »javna« poezija. Kljub hoteni rabi pogovornega jezika se ne more izogniti pirotehnični razstavi trdih, svetlih, slepečih prispodob in nepričakovanih rim na nepričakovanih mestih, povrh vsega pa so tam še odmevi otroških pesmi in jazz popevk in slanga in klišejev. Večina njegove poezije je tipičen primer tega, čemur pravijo Angleži »topical« in kar je mogoče v slovenskem jeziku približno izraziti z besedo »krajaven«. Njegove besede zmeraj plešejo po njegovi osebni značilni melodiji, to pa mu onemogoča, da bi se ognil močnemu osebnemu manirizmu, vendar pa je njegov izrazni manirizem zmeraj povezan z osebno-maniristično vsebino, ki je izdelek pesnikove simpatije ter identifikacije z vsakdanjimi stranmi človeštva.

Ta identifikacija je, lahko bi rekli, njegov osrednji problem. V uvodu k svojemu eseu o moderni poeziji pravi, da je »pesnik prvotno govornik, zaklinjavec, ki daje izjave zavoljo sebe ali zavoljo drugih — navadno zase in za druge, kajti težko je govoriti zase in ne tudi za druge, kakor je težko govoriti za druge in ne tudi zase.« In dalje: »Pesnik je torej v nekem smislu človek pri svoji najvišji samo-zavesti, toda zavesti o sebi kot o človeku in ne kot o pesniku.« In dalje: »Pesniki so več kot sto let trpeli za poslednje vrste samozavestjo, prepričani, da mora biti njihov odnos do sveta prav posebej odnos pesnikov, in je zavoljo tega večina sveta neprimerna za poezijo, ker je sama na sebi nepoetična.« Prav to utegne biti vzrok za MacNeiceovo ostro kritiko Yeatsa in Eliota, ki ju sicer globoko spoštuje. Celo o Shelleyu pravi, da je bil »inferioren pesnik, ker svojih dogem ni kvalificiral z opazovanji«.

MacNeice je bil silno izobražen mož, akademik, študiral je poezijo novo in antično. Zapisal je, da je odkril v Homerju »primer verzificiranja, ki je homogen, a vendar prožen dovolj, da izrazi raznolikost življenja«, in da so mnoge »moderne teorije o poeziji pretesne, da bi mogle vključiti Homerja«. To pomeni, da sta bila MacNeiceova poetična praksa in teorija zasnovani na najstarejši pesniški tradiciji, dasiravno sta bili videti docela novi v tridesetih letih. Svoje ideje je zgostil in izrazil v knjigi *Moderna poezija*, ki je izšla leta 1938; v tej knjigi, ki ima pravzaprav naravo manifest, je podal slikovit pregled poezije od antike pa do danes, in se odločno opredelil zoper »escape poetry«. »Poezija dandanes«, pravi, »bi morala krmariti po sredi med čistim zabavanjem in propagando.« Težko je reči, koliko je MacNeice sam izpolnil svoje teoretične zamisli; zanesljivo pa lahko rečemo, da razvoj poezije ni šel po poti, ki jo je bil on predvidel, temveč se je umaknil v nove sfere »nedostopnosti«. Šele v zadnjih nekaj letih se močan tok (Adrian Mitchell, etc.) znova usmerja v »javno« poezijo in ji daje tisto težo, ki bi se je MacNeice, že lep čas v grobu, gotovo razveselil.

Izbira prevedenih pesmi je strogo zasebna in nima najmanjše zveze s celotno strukturo MacNeiceove poezije, pa tudi ne namena, da reprezentira njegovo ideologijo. Ne morem trditi, da prav te pesmi predstavljajo jedro njegove lirske slike sveta, vendar pa zrcalijo lepo število omenjenih značilnosti njegovega verzificiranja in so, trdno upam, dovolj široko okno v pesniški svet tega silno izobraženega Angleža, ki o njem pravijo, da si je uničil svoje življenje s čezmerno pijačo. Za prevedene pesmi sem se odločil zavoljo osebne simpatije. Izbral sem jih iz prav znatnega števila verzov, tiskanih v *Poems*, 1935, *Out of the Picture*, 1937, *Letters from*

Iceland, 1937, The Earth Compels, 1938, Autumn Journal, 1939, Plant and Phantom, 1941, Springboard, 1944, Holes in the Sky, 1948. Škoda, da v okvir njegove poezije ne sodi radijska drama, s katero se je uspešno ubadal v zadnjih letih svojega življenja, kot režiser pri BBC, in dosegel zavirljive uspehe, morda celo skrajne meje te zvrsti, posebno s Krištofom Kolumbom.

Evald Flisar

PESMI

Louis MacNeice

MOLITEV PRED ROJSTVOM

Nisem še rojen; o sliši me.

Naj se mi krvosesi netopir ali podgana ali hermelin ali
hromonogi duh ki žre mrliča, ne približa.

Nisem še rojen, tolaži me.

Strah me je da me človeštvo obzida z zidovi,
da me otopi z drogami in zapelje z lažmi
in trpinči na natezalih in povali v kopelih krvi.

Nisem še rojen; oskrbi me

z vodo da me ljubkuje, s travo da zame raste, z drevesi da govore
z menoj, z nebom da zame poje, s ptiči in z belo svetlobo
v globini duše, ki naj me vodi.

Nisem še rojen; odpusti mi

grehe ki jih bo v meni svet zagrešil, besede
ko jih govore skozme, in misli ko jih mislijo z mano,
izdajstva ki jih zagreše izdajalci za mano,
moje življenje, ko moré s pomočjo mojih
rok, mojo smrt ko me živijo.

Nisem še rojen; izuri me

v vlogah ki jih moram igrati in v geslih ki jih moram povzeti
ko me starci učijo, ko mi birokrati grozijo, ko se mi gore
spakujejo in me ljubimci zasmehujejo, ko belim
valovom na ljubo znorim in ko me puščava pokliče
v smrt in ko berač odkloni
moj dar in ko me lastni otroci prekolnejo.

Nisem še rojen; O sliši me.

Naj se mi človek, ki je zver ali misli da je bog,
ne približa.